

UITGAVE VAN HET BELASTING & DOUANE MUSEUM
JAARGANG 20 NOVEMBER 2012

De oude luister

54

MUSEUMSCHAT DOUANERAAM

SMOKKELTORPEDO AAN BOORD KUYPER SALON IN OUDE LUISTER
INGERICHT IN GESPREK MET MEINDERT KANNEGIETER & WENDY JANSEN
NIEUW: DE KINDERRECESENT

Never a dull moment

Dat de museumwereld in beroering is, is u niet ontgaan. Het is nu afwachten hoe het nieuwe kabinet met de culturele wereld om zal gaan. Eind dit jaar zal de Raad voor Cultuur een advies uitbrengen over een nieuwe inrichting van het museumbestel. De Vereniging Rijksge subsidieerde Musea en de Museumvereniging hebben de commissie Asscher-Vonk ingesteld. Deze commissie bepleit in het rapport Musea voor Morgen vergaande vormen van samenwerking in de museumsector om zo kwaliteit te behouden en tot verbeteringen te komen in tijden van schaarse middelen. Kortom, veel te doen op ons cultureel terrein.

Een goed plan overigens om tot meer samenwerking te komen: waarom stil zitten op je eigen eiland als de wereld om samenwerking vraagt? Overigens is dat stil zitten op je eigen eiland bij de meeste musea cq culturele instellingen reeds lang verleden tijd. Samenwerken met instituten als archieven, wetenschappelijke instellingen, overheid en onderwijs betekent versterking van elkaar, vergroting van het netwerk, meer exposure voor diverse acties en besparing van kosten: een win-win situatie dus. Daarbij is samenwerken ook leuk en leerzaam. Het kost wel wederzijdse actie, respect en vertrouwen.

Het Belasting & Douane Museum werkt al vele jaren samen met zijn omgeving. Met de Leidse Rechtenfaculteit, waar we de bijzondere leerstoel voor fiscale geschiedenis hebben ondergebracht en waar de Bibliotheek voor Fiscale Geschiedenis wordt beheerd. Tijdens de Wereldhavendagen werken we samen met Douane Nederland. Afgelopen week schonk de Rotterdamse Zeehavenpolitie een smokkeltorpedo tijdens een feestelijke bijeenkomst met Douane Rotterdam en het Douane Duikeam. En eind september waren wij, samen met het Douanemuseum in Antwerpen gastorganisatie voor de conferentie van de International Association of Tax & Customs Museums (IACM) - een verband waarin onze internationale samenwerking zijn beslag krijgt. In 2013 werken wij weer nauw samen met onze Belgische collega's voor een tijdelijke tentoonstelling over smokkelkleding.

Onze omgeving, dat zijn ook vooral onze bezoekers. Hun betrokkenheid is van groot belang: we bevragen hen en waar het kan houden we rekening met hun wensen en suggesties. Een mooi en recent voorbeeld was de jongeren challenge in oktober. Jongeren, Belastingdienst en het museum werkten samen om tot een digitaal geïntegreerde activiteit te komen waar jongeren iets mee kunnen, zie: <http://youtu.be/Mz3OEiqgWm8>. Uitkomst: de tax game.

Ik wens u veel lees- en kijkplezier toe. Houdt onze website en facebookpagina in de gaten, want er is steeds volop nieuws.

Frans Fox directeur

Colofon

IMPOST 54

JAARGANG 20 | NOVEMBER 2012

Aan dit nummer werkten mee

Souad Aghmir, Dirk van Beek, Rhea Bogaart, Henk Duym, Frans Fox, Arnold Hammer, Geertje Huisman, Wendy Jansen, Anne Houk de Jong, Meindert Kannegieter, Harald Meijer, José Manuel Molina, Michiel Pool, Geert Reininga, Anne-Marieke van Schaik, Erna Tieman

Redactie

Anne-Marieke van Schaik, Henk Duym, Frans Fox

Fotografie Het Belasting & Douane Museum, tenzij anders vermeld

Drukwerk

De Groot Drukkerij

Bijdragen voor Impost nr. 55

(deadline 1 december 2012) Artikelen, boekrecensies en andere mededelingen voor de redactie kunt u sturen aan:

Redactie Impost
Parklaan 14-16
3016 BB Rotterdam
vanschaik@bdmuseum.nl

Stichting Vrienden Belastingmuseum

'Prof. dr. Van der Poel'
Parklaan 14-16
3016 BB Rotterdam
Postbankrekening 5269909

Stichting Belastingmuseum

'Prof. dr. Van der Poel'
Parklaan 14-16
3016 BB Rotterdam
Postbankrekening 322056
tel.: 010-4400200 fax.: 010-4361254
info@bdmuseum.nl www.bdmuseum.nl

IMPOST VERSCHIJNT VIER KEER PER JAAR VOOR DE VRIENDEN EN DONATEURS VAN HET BELASTING & DOUANE MUSEUM, VOOR DE LEDEN VAN DE WERKGROEP GESCHIEDENIS VAN DE OVERHEIDSFINANCIËN IN NEDERLAND EN VOOR RELATIES. ISSN 0929-8193

Inhoud

Activiteiten in het museum **4**

In gesprek met... **6** Dienstgeleider Kannegieter

Het favoriete museumobject van... **9** Erna Tieman

Nieuwe aanwinst **10** Smokkeltorpedo aan boord van museum

Museumschatten **12** Het douaneraam van Henk Asperslagh

Geschiedenis **16** Nieuwe inrichting van de Kuyper Salon

In gesprek met... **20** Wendy Jansen van Bent Projecten

Kinderpagina **22**

Agenda **23**

Activiteiten in het museum

We organiseerden veel activiteiten. Op woensdag- en zondagmiddagen de workshops. Traditiegetrouw deden we in september mee aan de Open Monumentendagen (xx bezoekers) en de Wereldhavendagen (700 bezoekers) en de Dag van de Rotterdamse Geschiedenis. Het voelde goed dat we weer echt gastheer konden zijn, met een nieuw ingericht huis, de deuren wijd open.

Begin oktober stond het museum een weekend lang in het teken van de junior challenge. Jongeren werkten in teams aan plannen om het museum te promoten bij een jonge doelgroep.

Naar aanleiding van de BTW-verhoging per 1 oktober is de vitrine in het Actualiteitenkabinet ingericht met een presentatie over de BTW-geschiedenis.

In gesprek met...

Dienstgeleider Kannegieter

Over een bijzonder Douanehuisje

In Maassluis staat op een strategisch punt aan de Waterweg een klein bakstenen gebouwtje. Het is daar bekend als het Douanehuisje. Wie niet beter weet, denkt een romaans kerkje te zien of eigenlijk meer een kapelletje zonder toren.

Tijdens het gesprek dat ik met oud algemeen dienstgeleider Meindert Kannegieter had, vertelde hij eerst terloops en daarna meer uitdrukkelijk over dit optrekje waar hij vele jaren geleden werkte. Hij vertelde hier zo graag over om de Historische Vereniging Maassluis te eren en de bevolking en de gemeente Maassluis die er voor zorgden dat het in deplorabele staat verkerende kantoortje van de sloop gered kon worden, om ten slotte een nieuwe functie te krijgen als expositieruimte. Bovendien functioneert het op die prominente plek als ontmoetingsplek voor de wijzen van Maassluis die hier al filosoferend het scheepvaartverkeer observeren op de rondom geplaatste bankjes. Een fraai vissersmonument in brons maakt deze bijzondere plek af.

Het contact met Meindert kwam tot stand nadat hij het museum een lakpotje had geschonken. Toen in het museum vragen ontstonden over een zogenaamde schoft-meter, kwamen we tijdens onze naspeuringen weer bij hem uit, aangezien in Maassluis regelmatig vee uit Engeland werd doorgevoerd. De veronderstelling dat hij daarover misschien meer kon vertellen, was de aanleiding voor dit gesprek.

Geboren in 1928 in Kolham in Groningen bracht hij zijn jeugd door op het platteland. 'Ik kwam uit de koude grond' zegt hij. Nog voor zijn militaire dienst had hij al contact met de ontvanger in Groningen over een baan, maar dat leidde vanwege die verplichting nog niet tot een dienstverband.

Zoals zovelen moest hij als dienstplichtig militair naar Indonesië. Opgeroepen in 1948 ging hij er in 1949 naar toe als milicien bij het korps Mariniers. Hij kwam terecht in Surabaya en werd ingekwartierd in Lingadjatti. Hij bracht daar een jaar door en als gewoon militair moest hij meestal patrouilleren, maar zegt hij: 'Ik was geen milicien in hart en nieren en zeker geen vechtjas.'

Waarom werd het de Douane?

'Na mijn terugkomst had ik de vrijheid geroken. Ik wilde niet in een kantoorfunctie. Toen kwam de kans om bij de Douane in Rotterdam te gaan werken. In Groningen was de werkgelegenheid trouwens praktisch nihil. En dus was ik genoodzaakt naar een gunstiger werkomgeving te zoeken. En zo begon ik in 1950 op Sectie 13 als tijdelijk hulpcommies. Na omzwervingen langs allerlei secties in Rotterdam werd ik rond 1960 na het examen voor hoofd-assistent algemeen dienstgeleider van een sectie. Ik moest leiding gaan geven. Maar er bestond geen speciale opleiding. Je werd op je stoel gezet voor de "wilde beesten" en je moest je maar redden. Er waren wat deelcursussen maar daar heb ik slechts spaarzaam gebruik van gemaakt. Gelukkig heb ik nooit grote conflicten meegeemaakt en de kleine kon ik goed oplossen. Het ging wel.'

Hoe beviel het in Rotterdam?

‘Ik heb me er altijd vertrouwd gevoeld. De mentaliteit van de Rotterdammers beviel mij wel. In het begin kijken ze de kat uit de boom, ze dagen je uit zodat je moet tonen wie je bent. Daarna kun je met ze lezen en schrijven.

Ik heb de uitbreiding van Rotterdam naar het westen meegemaakt en de hele ontwikkeling van het vervoer met pallets en containers.’

En hoe zat dat met Maassluis?

‘Na mijn huwelijk woonde ik eerst in Schiedam in een souterrain. Toen kon ik in Maassluis gaan werken en wonen. Daar zat een klein ploegje van de Douane. Ze wilden eerst zien of ik er wel paste en na een dag of vier zeiden ze: “Die nemen we.” Ik kwam er in 1958 als assistent. Daar heb ik zeven jaar gewerkt. Ik slaagde voor hoofdassistent en daarna heb ik op diverse andere secties gewerkt. De inhoud van het werk heeft mij altijd geboeid en er waren soms leuke voorvalletjes. Er ontsnapte zo nu en dan een koe die van Engeland via Maassluis werd doorgevoerd naar Italië. Dat gebeurde als zo’n beest van het schip naar de wagen werd gebracht. Raakte het te water, dan leidde dat tot hilariteit bij de omstanders. Dan moesten de transporteurs de koe redden en als ze dat klaarspeelden, kregen ze van de belanghebbende bij de lading een krat pils. Een ander voorval betrof een verstekeling die op de vlucht was uit Estland, Letland of Litouwen. Op een schip met turf uit een van die Baltische staten had hij in het land van vertrek een soort huisje van turf gebouwd. Hij is ons in Maassluis ontglipt en kwam in Rozenburg terecht.

Daar is hij alsnog gepakt door de politie en aan de Marechaussee overgedragen. Hier in Maassluis zat geen Marechaussee voor de vreemdelingenbehandeling’.

Hoe was de Douane in Maassluis gehuisvest?

‘We zaten daar in een klein huisje. Het was tussen 1894 en 1896 gebouwd als vooruitgeschoven post aan de Waterweg. Het had aan de waterkant vrij uitzicht. Nu is dat het meest originele sectiegebouwtje dat over is in heel de Rotterdamse haven. Het is tot 1977 in gebruik geweest als gemengde post, dat wil zeggen dat er naast douane ambtenaren ook belastingambtenaren waren gestationeerd. Er zaten twee geüniformeerde douanes en een chef in burger die zowel douanewerk als belastingwerk deed. Dat eindigde bij de reorganisatie van de Douane in de Rotterdamse Haven. Toen is meteen het gietijzeren wapenschild weggehaald om diefstal tegen te gaan. Ik werkte toen trouwens elders in de haven.’

‘Maar het gebouwtje verging, het zakte scheef. De gemeente overwoog sloop. Toen kwam de Historische Vereniging Maassluis in opstand, want het is een juweeltje van een onderkomen. Het is heel karakteristiek, staat op een prachtige positie en kijkt uit op de Waterweg. Toen het werd gebouwd was er nog geen bebouwing. Er was nog geen telecommunicatie en men was aangewezen op visuele waarneming.’

‘Het staat daar prachtig. Mooie architectuur, vind ik. Het is niet groot, maar compact. De hele bevolking van Maassluis heeft het in zijn hart gesloten en alle ouwe mannetjes komen daar altijd kijken. De gemeente besloot dat het behouden moest worden. En zo is het in 1980 opgeknapt. Daar heeft de gemeente met 100.000

gulden voor gezorgd. Het wordt nog altijd douanehuisje genoemd. In het blad van de Historische Vereniging Maassluis is hier in 2009 een artikel mede van mijn hand verschenen.'

'Nu dient het als expositieruimte en atelier voor kunstenaars die er hun vaardigheid tijdelijk kunnen tonen door tentoonstellingen en door hun praktijk.'

Henk Duym

In het blad van de Historische Vereniging Maassluis is de geschiedenis van het Douanehuisje uitgebreid beschreven door Meindert Kannegieter en Rinus van de Ree. Die tekst is bewerkt door Ineke Vink van die vereniging. Zij mailde de tekst door en die wordt hierna in het kort weergegeven.

Na de aanleg van de Nieuwe Waterweg werd in 1887 bij Maassluis een scherpe bocht uit de rivier gehaald. Daarna nam het scheepvaartverkeer zo toe dat de Douane in de Rotterdamse haven behoefte kreeg aan een extra controlepost. Zodoende werd tussen 1894 en 1896 op het Schanshoofd in Maassluis een douanehuisje gebouwd; een vooruitgeschoven controle- en uitkijkpost. De locatie was uniek in Nederland. Dicht bij zee en met vrij uitzicht over het water naar alle windstreken kon de Douane het scheepvaartverkeer in de haven en op de rivier goed observeren.

Het kantoortje was primitief en sober ingericht. Houten tafels en stoelen, één stalen bureau (voor de chef) met afsluitbare laden, en een kolenkachel die elke morgen aangemaakt moest worden. De kolen waren los onder een luik gestort. Dat zorgde voor een stoffige bedoening.

Maassluis was later een gemengde post directe belastingen, invoerrechten en accijnzen. Er werkten vijf ambtenaren: twee van de DB in burger en twee van de Douane in uniform en de chef.

Een belangrijke onderneming was Geestlijn met een drukke lijndienst op Engeland. Heen werden Westlandse groenten en fruit uitgevoerd en de retourvracht bestond uit veelal levend slachtvee in doorvoer naar Italië.

Na de grote reorganisatie van de Rotterdamse Douane in 1977 kwam het gebouwtje leeg te staan. Toen kocht de gemeente Maassluis het. Nadat het wat was opgeknapt, zetelde het havenkantoor van Maassluis er tot 1995. De leegstand daarna leidde tot groot verval. De Historische Vereniging zocht naar nieuwe bestemmingen en onder andere konden Maassluisse kunstenaars er terecht. In 2004 werd het uiteindelijk ingrijpend gerestaureerd. Een verzakking werd hersteld en het optrekje werd rechtgezet.

Nu zorgt de Culturele Raad Maassluis ervoor dat kleinschalige projecten en activiteiten in het douanehuisje worden gepresenteerd: lezingen, workshops, concerten, poëzievoordrachten en tentoonstellingen.

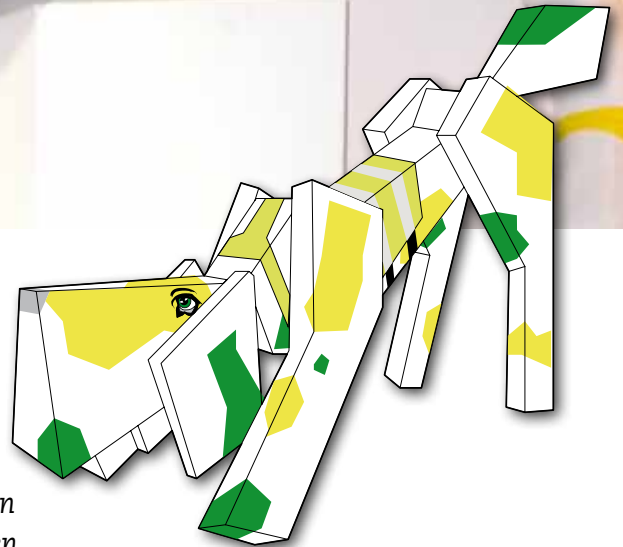
Het favoriete
museumobject van...

Erna Tieman

Toen ik bij het museum kwam, was het nog gesloten en stond het volop in de steigers. Wel zag ik de tekeningen en plannen die voor het vernieuwde museum gemaakt waren.

Mooie plannen, mooie vernieuwde expositieruimtes en ook aan de kleintjes was gedacht met de Douane Doe ruimte. Een heerlijke speel- en doerimte voor de kinderen tot 12 jaar waar ze op een speelse manier de douanewereld kunnen ervaren.

Voor de Douane gaf ik als vraagbaak regelmatig voorlichtingen op basisscholen over bedreigde uitheemse dieren en planten soorten. Dit was ontzettend leuk om te doen. Het is mooi om te zien hoe dit onderwerp de kinderen raakt en de aaibaarheidsfactor is natuurlijk heel erg groot.

Omdat ik echt iets met kinderen en dieren heb, heb ik Doerak als favoriete object uitgekozen. Doerak is de snuffelknuffel van het museum. Hij werd

ontworpen door Leonie Jansen. Zij heeft heel veel ontwerpwerk gedaan voor de vaste presentatie. Zij nam Flash de tabakshond als prototype. Flash was een springerspaniel en heeft voor 60 miljoen euro bij elkaar gesnuffeld aan ontdoken accijnzen. Flash is al enige tijd overleden maar hij leeft nog een beetje voort in Doerak, die symbool staat voor alle speurhonden van de Douane.

*Erna Tieman
Medewerker communicatie/educatie*

Smokkelen is van alle tijden, zo blijkt uit een wandeling door de geheel vernieuwde museumopstelling van het Belasting & Douanemuseum. Diverse smokkelvesten en -containers, evenals alledaagse objecten als kralenketting, wandelstok en fiets laten zien hoe inventief men was in het verbergen van drank en drugs. Nog steeds worden de grenzen van verboden handel opgezocht, door smokkelaars en dus ook door de Douane die daarvoor zelfs onder de waterlijn op zoek gaat. De jongste aanwinst van de museumcollectie is het resultaat van zo'n geslaagde onderwater-inspectie door Douane en Zeehavenpolitie, waarbij een torpedo vol cocaïne werd aangetroffen. Op 18 oktober werd deze officieel overgedragen aan het museum.

Smokkeltorpedo aan boord van museum

Smokkelen is van alle tijden, zo blijkt uit een wandeling Na een observatie van het motorschip EWL Suriname in april 1998 werd door de Douane een partij van 30 kilo cocaïne in beslag genomen. Na verder onderzoek van het HARC-team (Hit And Run Containers) waarin Rotterdamse Douane, FIOD en de zeehavenpolitie samenwerkten, konden briefjes en telefoonnummers in relatie worden gebracht met een duikbedrijf. Dit deed vermoeden dat het ook onder water waarschijnlijk niet pluis was. Duikers werden ingezet om aan de onderkant van de boot op zoek te gaan naar smokkelwaar. Het bleek een voltreffer: er werden twee torpedo's gevonden, gevuld met de rest van de cocaïne-lading. Een ervan maakt nu deel uit van de verzameling bijzondere smokkelcontainers.

Hetzelfde torpedotype trof men aan onder het motorschip 'Lara', dat in hetzelfde jaar met 52 kilogram

cocaïne lag afgemeerd in de Europoort. In 2000 werd een exemplaar onderschept in de Rotterdamse Eemhaven/Alexanderhaven, dat was bevestigd onder het schip Cap Vilano. De smokkelduikers konden toen op heterdaad worden betrapt. Dit laatste wordt overigens steeds moeilijker omdat ook smokkelaars steeds geavanceerder werken.

Al in de beginjaren '90 werden met drugs gevulde torpedo's onder boten bevestigd. Om deze boven water te krijgen, riep de Douane de hulp in van specialisten van de Duik en Demontegroep van de Koninklijke Marine of van de politie. Door toenemende activiteiten van smokkelaars ontwikkelde de Douane eigen gespecialiseerde duikteams, die sinds 2005 in actie zijn. Bij verdachte schepen zetten zij een uitgebreide en trefzekere inspectieroutine in, boven en onder water. Pas na alle veiligheidsmaatregelen en een Safe to Dive Certificate gaan

twee duikers het water in om onder de waterlijn een schip te controleren.

Wie denkt dat het illegale onderwater-transport iets van deze tijd is, heeft het mis. Al in 1925 werd er in Nederland op die manier alcohol gesmokkeld, getuige een roestige smokkeltank in de museumcollectie. Nog oudere voorbeelden zijn bekend uit Groot Brittannië, zoals de sloep Lucy, die in 1825 met een dubbele bodem van Portsmouth naar Chichester voer, en de Rival, die 25 jaar later dezelfde route aflegde, met dertien vaten alcohol aan de ketting die - strak samengepakt in canvas - onder water meevoeren, op weg naar een onbekende bestemming.

Anne Houk de Jong
communicator

Directeur Frans Fox ontvangt de torpedo, in aanwezigheid van Jan Govaert van de Douane Rotterdam, leden van het duikteam en Eddy van Driel van de Zeehavenpolitie.

Asperslagh circa 1960,
foto mevrouw van Moorsel-Asperslag

Het douaneraam van Henk Asperslagh

Sinds de heropening van het museum is in de nieuwe presentatie op de tweede verdieping in de zaal met het thema Invoerrechten & Accijnzen een bijzonder glas-in-loodraam te zien dat in 1959 is gemaakt.

Het raam toont op vermakelijke wijze allerlei aspecten die te maken hebben met het belastingwezen en het heffen van accijnsbelasting. Op vensterglas zijn tafereeltjes aangebracht door te vegen, krassen en tekenen in grisaille. Dat is een grijze verf gemaakt van fijn gemalen ijzeroxide en loodglaspoeder dat is aangemaakt met een bindmiddel in de vorm van een vloeistof. Dit procédé is tamelijk bewerkelijk, want nadat de grisaille is gedroogd, wordt het glas in de oven verwarmd waardoor de decoratie aan het glas hecht en als het ware wordt 'ingebrand' en niet meer kan worden weggeveegd. Vervolgens zijn de glasstukken in lood gezet en is een hanteerbaar raam ontstaan.

*Henk was de derde telg
uit het gezin die werd opgeleid
als glazenier.*

Het douaneraam is in opdracht voor een speciale gelegenheid gemaakt door Henk Asperslagh (1906-1964). Het werd aangeboden aan "Den Heer Directeur Van 's Rijksbelastingen Hoofd der afdeling Invoerrechten F.W.A.M. Paymans" en is "met grote genegenheid opgedragen 31 juli 1959".

Paymans nam dat jaar afscheid na vele jaren trouwe arbeid en werd langs deze weg geëerd. Een gebruikelijke gang van zaken in de vorige eeuw. Gedenkramen of ook wel gelegenheidstegeltableaus zijn om allerlei redenen gemaakt en werden vaak door het personeel aangebo-

den aan het bedrijf of een persoon en in het betreffende gebouw geplaatst. Vaak betrof het jubilea of andere memorabele momenten.

Paymans (geboren in 1894- sterfjaar (nog) onbekend) was van 1920 tot 1963 werkzaam bij het Ministerie van Financiën en bekleedde een directiefunctie. Hij was onder meer betrokken bij onderhandelingen die de Europese integratie op belastinggebied tot doel hadden en bij de unificatie van de accijnzen en de omzetbelasting in Beneluxverband.

Hoe kwam dit raam in de museumcollectie?

Toen het ministerie Henk Asperslagh opdracht gaf het raam te maken is er ten behoeve van het museum een duplicaat aangekocht. Van der Poel (1888-1982) was altijd nog druk doende om de museumcollectie op te bouwen en uit te breiden omdat deze – net als het gebouw – verwoest was aan het begin van de Tweede Wereldoorlog. Paymans kreeg zijn eigen exemplaar mee naar huis.

Wie was de maker Henk Asperslagh?

Henk was één van de befaamde gebroeders Asperslagh, drie glazeniers die in de eerste helft van de twintigste eeuw veel ramen leverden voor met name de katholieke kerken in Nederland. Henk was de derde telg uit het gezin die werd opgeleid als glazenier. Na de Haagse Academie van beeldende kunsten leerde hij in het Haagse atelier St. Silvester (Tollenstraat 18-26, 1919-1929) het vak van zijn broer Louis Asperslagh (1893-1949) met wie hij diverse opdrachten uitvoerde alvorens hij zelfstandig verder ging. Van 1939 tot 1964 had hij zijn

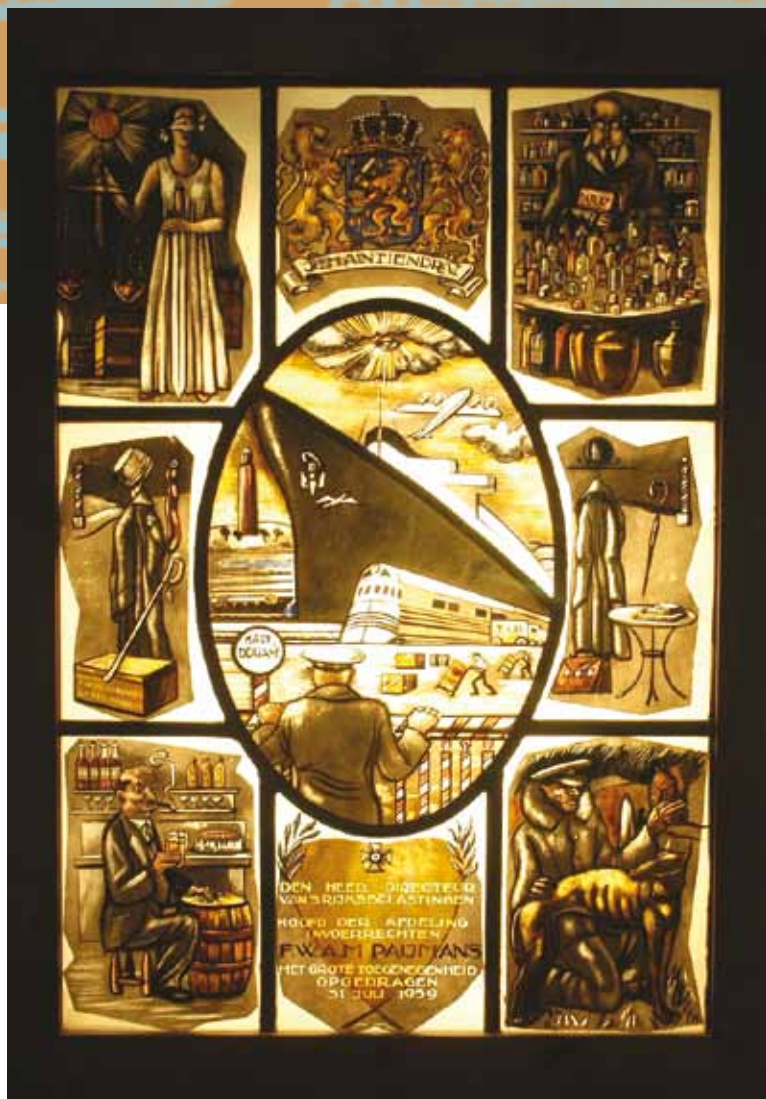

Detail raam, linksonder

Het douaneraam van Henk Asperslagh

Douaneraam voor Paymans, 1959,
door Henk Asperslagh,
maten: 59,6 x 50,5 cm inv.nr. 45694

woon- en werkplaats in Voorburg. Het branden en lood-zetten liet hij doen bij glasatelier 'Happel' in Den Haag en na de oorlog bij glasatelier 'Varenkamp' in Voorburg. Henk had een Bourgondische inslag en was een gelovig mens. Hij werkte gedisciplineerd en ontwierp zijn monumentale kunst in een realistische stijl met veel kleur en werkte na 1959 ook semi-abstract. Toen de vraag naar kerkelijke kunst afnam in de loop van de jaren vijftig van de twintigste eeuw kreeg hij minder opdrachten voor glasramen. Henk was net zoveel kunstschilder als glazenier en maakte ook grafiek, beelden, mozaïeken en wandschilderingen. Thema's in zijn schilderkunst waren landschappen, stillevens en portretten en in glas verbeeldde hij voornamelijk religieuze onderwerpen. In de jaren vijftig voerde hij in Brazilië en Curaçao verschillende opdrachten in kerken uit.

In zijn werk is de tekening belangrijker dan de loodlijnen. Herkenbaar in zijn vormtaal is de wijze van tekenen in de grisaille. In het grijs van de grisaille kraste en tekende hij waardoor er gedetailleerde lijntjes zichtbaar werden.

Waarom werd Asperslagh benaderd voor de opdracht?

'De gebroeders Asperslagh' was in de periode 1919-1929 een begrip in Nederland en vooral in de katholieke kerkgenootschappen. Lou Asperslagh, Alex Asperslagh (1901-1984) en Henk Asperslagh behoorden tot de school van katholieke glazeniers waartoe ook Joep Nicolas (1897-1972) en Charles Eyck (1897-1983) behoorden. Kenmerkend is dat er in een voor iedereen begrijpelijke vormtaal, gestileerde en statische voorstellingen zijn weergegeven met bijbelse figuren, die het hele raamvlak vullen.

Waarom de Voorburgse Henk Asperslagh werd gevraagd om het raam voor Paymans te maken is niet duidelijk. In de jaren vijftig heeft hij nauwelijks ramen ontworpen en het zal niet aan de opdrachten en bekendheid uit die periode zijn te wijten. Kenden Asperslagh en Paymans elkaar wellicht? Uit kerkelijke kringen?

In Rotterdam is Henk Asperslagh bekend van de ramen die hij maakte voor de RK HH Laurentius en Elisabeth

detail linksboven

detail raam, rechtsboven

Aan ieder detail is aandacht besteed om zo goed mogelijk de werkzaamheden aan te duiden. Asperslagh heeft minutieus allerhande details ingekrast.

kathedraal (Mathenesserlaan 305). Dat gebouw werd een kathedraal en de bisschop vond het zinnig, dat de patroon van het bisdom Rotterdam óók medepatroon van de bisschopskerk werd en zodoende is Laurentius op diverse ramen afgebeeld. Henk maakte brandschilderingen op de ramen in de transepten, het schip en de kapel. Voor de Rotterdamse firma 'Van Uden Scheepvaart en agentuur Maatschappij' in Rotterdam-Zuid maakte hij het Poseidon raam (1948), het oorlogsgedenkraam in het trappenhuis en godinnenramen voor de directiekamer.

Wat is er op het douaneraam afgebeeld?

Het douaneraam vormt enigszins een uitzondering op het voornamelijk religieus getinte glasoeuvre van Henk Asperslagh. Zijn dochter Marijke van Moorsel-Asperslagh die ik afgelopen zomer bezocht om meer aan de weet te komen over het werk van haar vader, vertelde dat het wel strookt met de humoristische en grappige kant die

hij bezat. De twee tafereeltjes linksboven zijn weliswaar traditioneel: een geblinddoekte Vrouwe Justitia met een zwaard en een weegschaal en het wapen van het Koninkrijk de Nederlanden, maar rechtsboven staat een komisch ogende, kalende man (is hier Piet Lieftinck (1902-1989) afgebeeld, de toenmalige minister van Financiën?) met zwaar overdreven bolle wangen, een briljetje en pontificaal een tarievenlijst onder zijn rechterarm geklemd, temidden van een groot aantal flesjes. Waarschijnlijk verbeeldt dit de unificering van accijnzen in E.E.G.-verband die in de periode 1958-1959 tot wetswijzigingen leidde, waarbij Paymans betrokken was. Het medaillon in het midden toont verschillende transportmiddelen: een stoomschip, trein, vliegtuig en een busje met opschrift T.I.R. (Transport International de Marchandises par la Route), een internationale conventie waarmee is afgesproken administratieve formaliteiten van het internationale wegvervoer te vereenvoudigen en

F.W.A.M. Paymans in internationale vergadering achter het bordje Netherlands

F.W.A.M. Paymans

te harmoniseren. Handelswaar wordt ingevoerd onder toezicht van een alziend oog en een douaneambtenaar die met pet en douanebord voor een rood-wit gestreepte slagboom toezicht houdt.

Aan weerszijden daarvan zien we naast een grenspaal kledij afgebeeld die verwijst naar de functies van Paymans. Links zien we een kist met het opschrift “Kapitein F.W.A.M. Paymans 6e Regiment Infanterie” en pet, sabel en jas met epaulet.

Rechts verwijzen de grenspaal, aktetas, gleufhoed, lange jas en een tafeltje met boeken met de rugteksten “Sch J 100”, “Noord” en “Tarieven” naar zijn ambtenaarschap. Linksonder is een kalende man in zwart pak met een witte kraag te zien met een sigaar in zijn mond waar rook uit kringelt en een glas drank in de hand, zittend voor een vat. Van Paymans zijn foto's in het archief aangetroffen die enigszins gelijkenis vertonen met deze man dus waarschijnlijk is hij hier zelf afgebeeld in een café met flessen Bols en Bordeaux en andere waren waarop verbruiksbelasting werd geheven zoals tabak, alcohol en suiker.

Rechtsonder zien we naast een speurhond een knielende douanier in de koude nacht in het vrije veld, diep weggedoken in zijn jas, als speurhondgeleider op zoek naar smokkelaars.

Asperslagh in zijn atelier, foto mevrouw van Moorsel-Asperslag

Aan ieder detail is aandacht besteed om de werkzaamheden zo goed mogelijk aan te duiden. Asperslagh heeft minutieus allerlei details ingekrast. Op het zwaardvormige lemmet waaraan de weegschaal van vrouwe Justitia hangt, staat “waardebepaling” doelend op het belang van eerlijke metingen en tariefheffingen. Dit alles is met betrekkelijk weinig kleur weergegeven. In grijze vlakken zijn in zwarte contouren de figuren weergegeven en details zijn tot witte lijntjes weggekrast en hier en daar is aan de achterzijde met rood, geel, huidskleur en oranje kleur aangebracht.

Geertje Huisman
onderzoeker bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed bij de sector Kennis Roerend Erfgoed

Nieuwe inrichting van de Kuyper Salon

De familie De Kuyper (van de Schiedamse destilleerderij) liet in 1910 het huis Parklaan 14 bouwen. Hun ensuite zit- en eetkamer is nu de Kuyper Salon van het museum. De ruimte is in de loop van een eeuw niet van karakter veranderd. Wel zijn er een aantal behang- en verflagen bijgekomen. De eetzaal – de tussenliggende kamer – is de enige die zijn oorspronkelijke stoffering gehouden heeft. De donker-groene gegaufreerde velours op de wanden en de eiken lambrisering en parketvloer zijn nog intact.

De oorspronkelijke wals van de Hengelose Prijp weverij

Voorkamer

Ruys Interieurs heeft de opdracht gekregen om de aansluitende ruimten opnieuw te stofferen. De wens was om een sfeer te scheppen die past bij de bouwtijd. Hiervoor dienden een paar foto's van rond 1910 als leidraad. Daarop is bijvoorbeeld te zien dat er in de voorkamer een donkere gordijnpartij was met een lambrequin, beide bestikt met contrasterende motieven en passementen. Wij vonden een Franse firma (Zuber uit Rixheim) die een door ons geleverde donkergroene zijde kon borduren met een passend motief. De kleur donkergroen sloot mooi aan bij de wandbespanning van de eetzaal. Op ons atelier zijn van deze stof een stel gordijnen en een lambrequin gemaakt en met getorste franjes en pas-

sementen aangekleed. Als behang is hierbij gekozen voor een oud Lodewijk XVI motief dat rond 1900 opnieuw in een toen moderne versie is uitgebracht. Meer gestileerd en in een grijs-beige kleurstelling.

Eetkamer

De stof die op de wanden boven de lambrizering is toegepast noemen we een mohair velours. Deze wordt als effen stof gewalst door middel van een wals met een patroon. Dat gebeurt onder hoge druk en door verwarming van de wals. Het patroon dat daarmee ontstaat in de stof is permanent, behalve als er veel vocht (bijvoorbeeld waterschade) bij komt. Dan wordt de stof weer glad. In Nederland is er in de 18de eeuw [?] een grote industrie ontstaan, met name door de vlucht van Hugenoten naar ons land. Die hebben in de omgeving van Utrecht een industrie opgebouwd in mohair velours. Er is zelfs een mohair velours (nu nog) die luistert naar de naam velours d'Utrecht.

Tot in de jaren '90 van de 20e eeuw kennen wij in Hengelo de Hengelose Trijp Weverij. Deze fabriek maak-

De salon tijdens bewoning door familie de Kuyper en met museumopstelling

te op dezelfde wijze stoffen door middel van persen (gaufrenen). Bij het faillissement heeft Jan Ruijs [Ruys?] tien walsen overgenomen, niet wetend wat hij daarmee kon doen. De rest van de walsen is naar het oud ijzer gegaan!

Vorig jaar werden wij bij een project betrokken waar bij er een gegaufreerde mohair velours was gebruikt. Waterschade had er voor gezorgd dat het dessin verdwenen was. Het dessin bleek van één van de tien walsen te

zijn die wij hadden overgenomen van de inboedel van de Hengelose Trijp. De walsen liggen in het depot bij het Techniekmuseum in Hengelo. Wij hebben de bewuste wals daar opgehaald en de enige leverancier die er nog mee kan werken, bereid gevonden zijn machine aan te passen aan de wals. Hierdoor hebben wij één wand kunnen vervangen met exact hetzelfde patroon en in dezelfde kleurstelling. [dit was toch niet bij ons? Waar wel?]

Serre

Voor de serre zijn we ook weer aan de hand van de oorspronkelijke foto begonnen met zoeken naar stof voor de gordijnen. We waren op zoek naar een zonnig, tuinkamerachtig effect, dat we vonden in een roomkleurige moirézijden taft.

Op de foto is ook weer een zich herhalend motief te zien op de lambrequin. Een soortgelijk patroon konden we na laten maken door een oude Amsterdamse stofbedrukker (De Kabels) die een screen hadden dat met een kleine aanpassing geschikt te maken was om als opdruk te dienen voor de nieuwe lambrequin. De kleur van de verf die voor het bedrukken gebruikt werd konden we aanpassen aan een kleur die in het behang van de tuinkamer voorkomt. Dit behang tenslotte was niet uit de oude foto te herleiden. Er werd gekozen voor een dessin met een vrolijke, kleurrijke uitstraling. Een opdruk met bamboe (in de groene kleur van het velours van de eetzaal) met grote parkieten in bonte kleuren. De blauwtinten van de vleugels van deze vogels zijn als referentie gebruikt voor de opdruk van het motief van de lambrequin en de daaromheen aangebrachte kwastjes en andere passementen. Alle kleuren in combinatie met de crème ondergrond van het behang en gordijnen vormen een harmonieus geheel.

Dirk van Beek
Ruys Interiors, Zeist

Wendy Jansen van Bent Projecten

Bent Projecten leidt en begeleidt de inrichting van tentoonstellingen en musea en de herinrichting van musea. Op de website www.bentprojecten.nl is te lezen dat BENT sinds 2001 tientallen projecten voltooide. Zo ook de herinrichting van ons museum. Dat vergde een goede coördinatie, want er waren nogal wat partijen bij betrokken: voor de verbouwing de Rijksgebouwendienst, de architect, de technische ingenieurs en de aannemers, en voor de herinrichting onder andere een concept- en multimedia bureau, de ontwerpers van de tentoonstelling, een grafische vormgever, de tentoonstellingsbouwers, of de hardware leverancier. Het museum zelf leverde vooral de inhoudelijke informatie. Die ingewikkelde toestand werd door Wendy Jansen in goede banen geleid. Nu de herinrichting voltooid is en de feestelijke heropening al weer verleden tijd is, kan een terugblik op de inspanningen achter de schermen duidelijk maken hoe Bent er voor zorgde dat alle betrokkenen samen het doel bereikten.

We zitten in het kantoor van Wendy in de Amsterdamse Pijp. Chihuahua Henkie houdt ons bescheiden gezelschap.

Waar komt de naam Bent vandaan?

‘De naam Bent stamt uit het Oudnederlands en is verwant aan het Engelse band dat groep betekent. In de 17e eeuw maakten mensen een culturele reis naar Rome. Zij noemden zich in Rome de Bentveugels, cultuurminnaars, in hoofdzaak kunstschilders die zich daar bekwaamden. Ik werk altijd met een groep mensen. Dat doe ik vanaf 2001 als zelfstandig projectleider. Van huis uit ben ik historica en ik ben langzaam in dit werk gerold. Aanvankelijk als inhoudelijk medewerker, na verloop van tijd ben ik van het inhoudelijke werk naar de regelkant gegaan. Ik wist van jongs af dat ik geschiedenis wilde studeren en zoals je concludeert: historici zijn breed inzetbaar.’

Wat doet Bent?

‘Bent doet het projectmanagement voor musea en erfgoedinstellingen. Dat moet er voor zorgen dat de deelnemers aan het project samen iets goeds maken in de musea. Dat betekent regelwerk zodat de mensen van elkaar weten wat ze doen. Ik ben de persoon tussen de in- en externe partijen. Dat betreft de inhoudelijk betrokkenen, zoals de conservatoren, de afdeling collectie, de communicatiemedewerkers, de marketing en een stuk productie. Maar ook de bouwers, de architect en de ontwerpers van de tentoonstellingen. Praktisch betekent het dat ik bijvoorbeeld het museum adviseer over het programma van eisen voor de architect. Ik inventariseer samen met het museum de knelpunten: wat wil het museum veranderen? Simpel gezegd: moet de kapstok voor

vijf personen niet een kapstok voor 500 worden? Moet er ruimte komen voor schoolklassen?

Als de architect dan aan de slag is en de inhoudelijk verantwoordelijken hun aandeel invullen, houd ik mij bezig met de organisatie van het project. Dat is mijn corebusiness. Er zijn ook bureaus die inhoud combineren met projectmanagement, maar voor mij is de inhoud een onderdeel van het geheel. Ik moet er voor zorgen dat het project op tijd klaar is, binnen het budget. En ik wil dat iedereen prettig heeft kunnen samenwerken. Als dan de inhoud klopt en het resultaat geslaagd is, heb ik mijn taak goed uitgevoerd.’

Wat heeft Bent zoal gedaan?

‘Ik werk als zelfstandig projectleider sinds 2001, onder andere voor het Nederlands Openluchtmuseum, het Catharijneconvent en TwentseWelle in Enschede. Ik werk nu aan projecten voor het Vestingmuseum in Naarden, het Stadsmuseum Almelo en het Nationaal Archief. In 2009 heb ik het projectmanagement verzorgd voor de reizende tentoonstelling ‘BliepBliep!’, een productie van de Stichting Computer Erfgoed Nederland. Die was vanaf 3 april 2009 onder andere te zien in het Belasting & Douanemuseum en daarna in vijf (universitaire) techniek musea. En nu hoort het project Belasting & Douanemuseum ook in dat lijstje.’

Wat deed Bent tijdens de verbouwing en de herinrichting?

‘Waar directeur Frans Fox voor de middelen moest zorgen (het geld) en de kwaliteit bewaakte, was het mijn taak het geheel aan te sturen als een soort dirigent. Gelukkig was er een goede samenwerking met Frans, want een boel

Wendy Jansen tijdens een tour over de bouwplaats die het museum toen was, 10 mei 2011

vragen in een project kun je niet zonder hulp van een directeur of de museummedewerkers oplossen. Eigenlijk ging het hier voor mij om twee deelprojecten. Project één was de verbouwing waarbij ik te maken had met de Rijksgebouwendienst, de architect en de technische adviseurs. Samen met het museum zaten we bij de ontwerpvergaderingen van de bouw en konden we goed aangeven wat ons voor ogen stond met het nieuwe museum. Project twee betrof de herinrichting; daar was ik de projectleider. Gelukkig zijn er in een groot project als dit ook weer mensen die een deelproject organiseren. Bijvoorbeeld de operatie waarbij de hele collectie eerst naar een extern depot moest worden getransporteerd om na voltooiing van de verbouwing weer te worden ingericht.'

Waar liep Bent tegenaan?

'Bouw en inrichting moesten worden afgestemd. Musea beseffen niet altijd hoe een verbouwing te maken heeft met de inrichting. Bij zulke projecten moet je er op tijd bij zijn om bijvoorbeeld alle elektra en data in de bouw mee te nemen. Hierover moet in het ontwerp voldoende en tijdig worden nagedacht. Vaak is een gebouw al rond en wordt dan pas bepaald waar je voorzieningen treft. Je moet tijdig nadenken over functies en ruimtes. Het is goed gegaan door de samenwerking van museum en ontwerpers met de architect, de technici en de Rijksgebouwendienst. De architect was oplossing gericht en wilde graag meedenken.

En natuurlijk is het inrichtingsproject zelf ook een flinke klus, alleen al door de hoeveelheid partijen die rondlopen. Het is dan mijn taak om het overzicht te houden en te sturen op alle beheersfactoren. Het gaat dan om de kwaliteit, organisatie en informatie, over planning en budget.'

Het resultaat kunnen we dagelijks aanschouwen.

'Ja, de collectie wordt anders gepresenteerd. Er worden andere vragen gesteld. Het oude museum bracht de boodschap van de Belastingdienst. Het verhaal over ontstaan en ontwikkeling van belastingen en over degenen die er werkzaam waren en hoe de organisatie in elkaar stak.

Bij de inrichting hebben we nagedacht over voor wie we dit museum maken. Een goede communicatie is erg belangrijk, want die doelgroepen komen niet vanzelf.'

Nu hebben we de vraag omgekeerd: wat is het verhaal van de bezoeker? Zo kom je op vragen als: waarvoor betaal ik? Wat gebeurt er als ik niet betaal? Aan wie betaal ik? En hoe betaal ik, en wanneer. Bij het *toverplafond* kun je ervaren waarom je belasting betaalt: je ziet op een bijzondere manier waar jouw belastingcenten aan worden besteed. Of we tonen interviews met vier wijze deskundigen aan het woord, zoals ethica Heleen Dupuis en bioloog Midas Dekkers.

De inhoud van het verhaal van dit museum is uitgedacht door Studio Louter (v/h Museumstudio red.) Louter is door het museum en Bent in 2009 samen gekozen. Al in 2008 ben ik begonnen aan het project, samen met de werkgroep herinrichting met mensen van het museum.

Het kwam mooi uit dat het museum tegelijk werd verbouwd?

'Dat was geen toeval. Het bestuur van het museum wilde een nieuwe, moderne presentatie en de Rijksgebouwendienst had al een tijd plannen voor een restauratie van het pand. Die twee plannen konden we nu combineren tot een heel nieuw museum.'

En wat brengt de toekomst?

'Ik hoop dat het museum actief verder gaat met het verzamelen uit de 20e eeuw en later. Objecten, maar ook de verhalen van oud-medewerkers verdienen de aandacht. Belangrijk is dat het museum diverse groepen bereikt. Bij de inrichting hebben we nagedacht over voor wie we dit museum maken. Een goede communicatie is erg belangrijk, want die doelgroepen komen niet vanzelf.'

Henk Duym

KinderPagina

Kinder Activiteiten Agenda november tot en met december 2012

november

Zondag 4, 11, 18 en 25 november van 13.00 - 15.00
Woensdag 7, 14, 21 en 28 november van 14.00 - 16.00

Workshop Doerak maken!

Maak je eigen Doerak de Snuffel Speurhond! Knutsel je eigen hondje van karton, glitter, klei of zelfs van koek. Als hij de smokkelaars maar weet op te sporen. Elke zondag gaan we van een ander materiaal Doerak knutselen. Je krijgt er een gratis glas limonade bij. Een workshop kost 1,50 per deelnemer. Op onze website kun je lezen welke materialen we welke dag gebruiken. www.bdmuseum.nl

december

Woensdag 5 december 14.00 – 16.00

Sinterklaas in het Museum!

Kom gezellig knutselen met Marsepein en ander Sint lekkers. Maak alvast een surprise voor thuis, of voor jezelf. Toegang en deelname gratis.

Woensdag 26 december 14.00 – 16.00

kerstworkshop

Kom meedoen met onze zilveren kerstworkshop. Maak mooie kerstversieringen van aluminium folie en zilverpapier. Misschien als kadootje of gewoon lekker voor jezelf. Toegang en deelname gratis. Kijk voor meer informatie op www.bdmuseum.nl Op onze website kun je lezen welke materialen we welke dag gebruiken.

december

Zondag 2, 9, 16 en 23 december van 13.00 - 15.00
Woensdag 12, 19 en 26 december van 14.00 - 16.00

Workshop Doerak maken!

Maak je eigen Doerak de Snuffel Speurhond! Knutsel je eigen hondje van karton, glitter, klei of zelfs van koek. Als hij de smokkelaars maar weet op te sporen. Elke zondag gaan we van een ander materiaal Doerak knutselen. Je krijgt er een gratis glas limonade bij. Een workshop kost 1,50 per deelnemer. Op onze website kun je lezen welke materialen we welke dag gebruiken. www.bdmuseum.nl

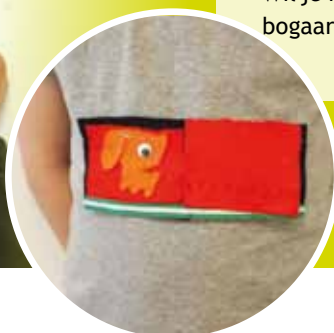
Word museuminspecteur!

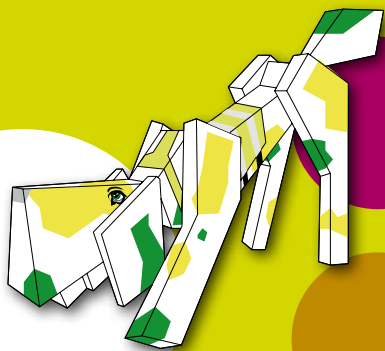
Het Belasting & Douane Museum is benieuwd naar jouw mening!

Ben jij een echte speurneus? Zie jij altijd alles als eerste? Vind je het leuk om het museum mee te helpen nóg leuker voor kinderen te worden? Meld je dan aan als museum inspecteur! Als je museum inspecteur wordt, krijg je van ons twee gratis toegangskaartjes voor het museum (een voor jezelf en een voor de volwassene die je komt brengen). Bij binnenkomst krijg je een formulier, een pen en een heuse inspecteurs-button. Vervolgens kun je lekker het museum in, op onderzoek uit. Aan het einde lever je jouw bevindingen in bij de balie. Uit alle inspecteurs formulieren trekken we aan het einde van het jaar één formulier. Degene die dat formulier heeft ingeleverd krijgt een speciale verrassing van het museum!

Wil je meedoen? Stuur dan een berichtje aan: bogaart@bdmuseum.nl om je aan te melden!

voor
meer info
op
www.bdmuseum.nl

Je weet niet wat je ziet

Soms kom je in ons museum iets tegen dat je nooit eerder hebt gezien. En waarvan je niet weet wat het is. Weet jij wat dit is?

Als jij weet wat dit is, stuur dan je antwoord in een mailbericht naar publiekszaken@bdmuseum.nl met de titel: Je weet niet wat je ziet.

Onder de beste, gekste of creatiefste inzendingen wordt een leuk kadootje verloot.

In de volgende Impost wordt het juiste antwoord verklapt én staat weer een nieuw voorwerp. In juni heb je dus weer kans om iets te winnen!

Op de foto in de vorige Impost stond een schoft-hoogtemeter. Die werd gebruikt om de hoogte van de schouders (schoften) van paarden en pony's te meten. Het dwarslatje kan in de wandelstok worden weggeklapt en ingeschoven.

NOVEMBER

Donderdag 1 november
Uitreiking Museumprijs Zuid-Holland 2012
15:30 tot 18:00 uur.
Op uitnodiging

Zaterdag 17 november
Vriendendag
13:00 tot 16:00 uur
Ontvangst voor de Vrienden in het vernieuwde museum.

T/m zondag 18 november
is tentoonstelling 'Opgestookt' nog te zien.

DECEMBER

7 december t/m 31 maart 2013
Nieuwe tentoonstelling 'Een keur aan zilver'

Het waarborgen van het edelmetaalgehalte in gouden en zilveren voorwerpen door middel van een stadskeur werd ingesteld in 1489. Alle enigszins meetellende steden hadden hun eigen keuren. In 1814 werd een centrale waarborgorganisatie opgericht om alle bestaande keuren te bundelen en werd een centraal keuringsinstituut, de Waarborg, opgericht. Tot 1987 maakte de Waarborg deel uit van het ministerie van Financiën, waar ook wij deel van uitmaken. In 1987 werd de Waarborg geprivatiseerd.

Wij maken een sfeervolle tentoonstelling over de geschiedenis van de belastingkeuren op zilver, met veel zilveren objecten, gereedschappen, schilderijen, tekeningen en prenten.

Houdt de website in de gaten voor lezingen, workshops edelsmeden, sieraden maken en vele andere feestelijke activiteiten.

De kinderrecensent

Ik vond het heel leuk in het museum, omdat je er heel veel leuke dingen kan doen. En omdat de chocomel heel lekker is bij het café. Ik heb de

workshop gedaan waarbij je een smokkel-eiland ging maken. En dat we er ook een plan om te smokkelen bij moesten bedenken. Ik vond de reuzen-knuffel in de Douane Doe Ruimte het allerleukste.

Linde Hintzen, 8 jaar

belasting
& douane
museum

Parklaan 14-16
3016 BB Rotterdam

info@bdmuseum.nl
www.bdmuseum.nl